

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันการสื่อสาร การคมนาคมเศรษฐกิจเกิดการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาคนในประเทศของตนเองให้มีทักษะและความรู้ความสามารถที่จะร่วมมือกันพัฒนาประเทศชาติให้สามารถแข่งขันกับระดับนานาชาติได้ ประเทศไทยมีความเชื่อว่าการศึกษามีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศให้แข่งขันในระดับประชาคมโลกได้ แต่คุณภาพการศึกษาไทยยังไม่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ ไม่มีการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ไม่เชื่อมต่อกิจกรรมทางอุตสาหกรรม บางอย่างยังล้าสมัย ในทางเดียวกันเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความยากจน ปัญหาทางสังคม และสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ส่งผลให้สังคมทรุดโทรมรุนแรงมากขึ้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายการศึกษาว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้ความเจริญของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ รวมถึงการสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545, หน้า 2) การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การบริหารงานวิชาการมีบทบาทสำคัญสูงสุดต่อความสำเร็จในการบริหารงานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นงานหลัก และเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การศึกษาของประเทศจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงสู่การจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม และการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงสุด เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีลักษณะที่พึงปรารถนา คือ ดี เก่ง และมีความสุข ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้

สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ หากผู้บริหารขาดความสนใจและไม่ให้ความสำคัญอาจทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนต่ำลง ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับความรู้เท่าที่ควร อีกทั้งครูยังขาดการสนับสนุนในด้านการจัดการเรียนการสอนอีกด้วย หากผู้เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษาใส่ใจและให้ความสำคัญกับสถานศึกษาและผู้เรียนอย่างทั่วถึงจะพบว่ายังมีปัญหาอีกมากมายที่รอการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนา เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผู้บริหารที่เป็นหัวใจสำคัญที่จะนำพาให้สถานศึกษานั้นๆ ดำเนินไปตามความมุ่งหมายของสถานศึกษาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งในการบริหารสถานศึกษานั้น มีองค์ประกอบหลายอย่างที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จ และผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและดูแลอย่างจริงจัง กล่าวคือ ผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำให้การศึกษาของสถานศึกษาประสบความสำเร็จ ดังนั้น ในการดำเนินงานจัดการศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องมีการบริหารจัดการในเรื่องที่จะสามารถช่วยให้การศึกษาบรรลุจุดหมายของหลักสูตร การบริหารงานวิชาการเป็นงานหนึ่งซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และควรมีการติดตามความคืบหน้าไปของงานวิชาการในสถานศึกษาของตนเองอย่างใกล้ชิด องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการนั้นมีหลายอย่างด้วยกันที่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้สถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การแนะแนวการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ ยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนและส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ และปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการ ให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง เกี่ยวกับ 4 องค์ประกอบ ดังนี้คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการศึกษา และการนิเทศการศึกษา ซึ่งคิดว่าผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาและสามารถนำไปพัฒนาต่อไปได้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ตามตัวแปร

2.1 สถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2 ขนาดสถานศึกษา

3. เพื่อนำผลที่ได้จากจุดมุ่งหมายในข้อ 1 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

2. ได้ทราบผลการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ตามตัวแปร

2.1 สถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2 ขนาดสถานศึกษา

3. ได้แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ด้านการบริหารงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่

- 1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.3 การวัดผลและประเมินผลการศึกษา
- 1.4 การนิเทศการศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 3,425 คน คณะกรรมการสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 30,825 คน และครูผู้สอนช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 26,388 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งหมด 382 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 21 คน คณะกรรมการสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 194 คน และครูผู้สอนช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 167 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 สถานะภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

3.1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

3.1.1.2 คณะกรรมการสถานศึกษา

3.1.1.3 ครูผู้สอน

3.1.2 ขนาดสถานศึกษา แบ่งเป็น 3 ขนาด ได้แก่

3.1.2.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก

3.1.2.2 สถานศึกษาขนาดกลาง

3.1.2.3 สถานศึกษาขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม คือ การบริหารงานวิชาการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกระบวนการในกิจกรรมต่างๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยแบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การพัฒนาเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรและการส่งเสริมให้ครูได้ศึกษา วิเคราะห์หลักสูตร โดยจัดให้มีเอกสารหลักสูตร การฝึกอบรม การประชุมวางแผน ตลอดจนมีการประเมินและติดตามผลด้านการนำหลักสูตรไปใช้

1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอน การปรับปรุงพัฒนางานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดทำแผนการสอน การมอบหมายงาน การจัดห้องเรียน และการนำผลการประเมินการเรียนการสอนไปปรับปรุงพัฒนา

1.3 การวัดผลและประเมินผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน และผลการเรียนของผู้เรียน เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

1.4 การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนการสอน โดยการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

2. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ หรือชื่ออื่นใดที่หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูงสุด หรือผู้ช่วยผู้บริหาร หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ตอบแบบสอบถาม ของสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

3. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 หมายถึง สถานศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง

4. คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมการสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนทางศาสนา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครูผู้สอน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้ทรงคุณวุฒิ และกำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 เขตภาคเหนือตอนล่าง

5. ครูผู้สอน หมายถึง ครู หรืออาจารย์ผู้สอน หรือกลุ่มครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 เขตภาคเหนือตอนล่าง

6. เขตภาคเหนือตอนล่าง หมายถึง จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี

7. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน

8. ขนาดสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง ที่แบ่งขนาดสถานศึกษาโดยใช้เกณฑ์ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชั้นพื้นฐาน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขนาด คือ สถานศึกษาขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียน 1-120 คน สถานศึกษาขนาดกลางมีจำนวนนักเรียน 121-300 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า 300 คน

9. การปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การนำผลการวิจัยที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ที่พบว่ามีการบริหารงานน้อยที่สุด มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 แตกต่างกัน

2. ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาและครูผู้สอน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 แตกต่างกัน